

УДК 378. 147

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3\(21\)-978-992](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-3(21)-978-992)

Толочко Світлана Вікторівна доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання, Національна академія педагогічних наук України, вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, 04060, тел.: (044) 455-53-38, <https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

Бордюг Наталія Сергіївна доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання, Національна академія педагогічних наук України, вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, 04060, тел.: (044) 455-53-38, <https://orcid.org/0000-0002-3489-4669>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз формування глобальної компетентності здобувачів освіти в умовах сучасних викликів. Визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема досліджено терміни «компетентність», «глобальна компетентність», «глобальна освіта», «розвивальне навчання», «правове виховання», «конфліктологія», «полікультурна освіта, «громадянська освіта», «екологічна освіта». Означено, що відповідно до нормативних документів PISA термін «глобальна компетентність» ототожнено з багатовимірною компетентністю зі сформованими здатностями: 1) аналізу викликів місцевого, глобального й культурного рівнів; 2) розуміння та цінування позицій і світогляду інших людей; 3) долучення до відкритого, доцільного й результативного взаємодіяння між культурами; 4) проведення заходів, спрямованих на забезпечення колективного добробуту та сталого розвитку суспільства. Доведено, що освіта для глобальної компетентності ґрунтується на ідеях різних моделей глобальної освіти, таких як міжкультурна освіта, освіта глобального громадянства та освіта демократичного громадянства. Досліджено український і світовий досвід формування глобальної компетентності здобувачів освіти. Визначено на основі здійсненого аналізу низку завдань, необхідних для виконання педагогами для організації та

проведення якісного навчання з метою формування глобальної компетентності здобувачів освіти: визначити цікаві теми місцевого та глобального значення; зосередитися на глобальних результатах компетентності; використовувати проєктні технології; послуговуватися постійними глобальними оцінками, орієнтованими на компетентність. Установлено, що чотири виміри глобальної компетентності підтримуються чотирма нероздільними факторами: знаннями, навичками, ставленням і цінностями. Деталізовано, що вивчення глобальної проблеми вимагає знання конкретного питання, наявності навичок трансформувати цю обізнаність у глибше розуміння, а також ставлення й цінностей для рефлексії на проблему з багатьох культурних точок зору за врахування інтересів усіх залучених сторін.

Ключові слова: компетентність, глобальна компетентність, заклад освіти, здобувач освіти, глобальна освіта.

Tolochko Svitlana Viktorivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, chief researcher of the laboratory of extracurricular education, Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine, 9 M. Berlinsky St., Kyiv, 04060, tel.: (044) 455-53-38, <https://orcid.org/0000-0002-9262-2311>

Bordiug Nataliia Sergiivna Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, leading researcher of the laboratory of extracurricular education, Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine, 9 M. Berlinsky St., Kyiv, 04060, tel.: (044) 455-53-38, <https://orcid.org/0000-0002-3489-4669>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ANALYSIS OF FORMATION OF APPLICANTS' FOR EDUCATION GLOBAL COMPETENCE IN CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

Abstract. The article carries out a theoretical and methodological analysis of formation of applicants' for education global competence in conditions of modern challenges. Conceptual and categorical apparatus of the research was determined, in particular the terms "competence", "global competence", "global education", "developing training", "legal education", "conflictology", "multicultural education", "civic education", "environmental education". It was noted that according to PISA normative documents, the term "global competence" is identified with multidimensional competence with formed abilities: 1) analysis of challenges at local, global and cultural levels; 2) understanding and valuing other people's positions and worldview; 3) participation in open, appropriate and productive interaction between

cultures; 4) carrying out activities aimed at ensuring collective well-being and sustainable development of society. Education for global competence has been proven to be based on ideas from different models of global education, such as intercultural education, global citizenship education, and democratic citizenship education. Ukrainian and world experience in formation of applicants' for education global competence has been studied. Based on the analysis, a number of tasks necessary for teachers to organize and conduct high-quality training with the aim of forming applicants' for education global competence were identified: to identify interesting topics of local and global importance; focus on global competency outcomes; use project technologies; use ongoing competency-based global assessments. It was established that four dimensions of global competence are supported by four inseparable factors: knowledge, skills, attitudes and values. It is detailed that study of a global problem requires knowledge of a specific issue, skills to transform this awareness into a deeper understanding, as well as attitudes and values to reflect on the problem from multiple cultural perspectives, taking into account the interests of all parties involved.

Keywords: competence, global competence, educational establishment, applicant for education, global education.

Постановка проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси в суспільстві, постійний незворотний технологічний прогрес і радикальні зміни у світовій економіці ставлять завдання систематичної реорганізації системи навчання та переходу до глобальної освіти й науки. Оскільки нові економічні, цифрові, культурні, демографічні й екологічні умови визначають особливості формування компетентності здобувачів освіти, це актуалізує розширення їхніх міжкультурних зустрічей на щоденній основі. Молоді люди нині повинні не лише навчитися брати участь у більш взаємопов'язаному світі, але й цінувати культурні відмінності та використовувати їх для освіти, майбутньої професійної діяльності тощо.

Розвиток глобального й міжкультурного світогляду є процесом неперервної освіти, зреалізованої у формальній, неформальній та інформальній формах (коротко- й довгострокові навчальних програмах, стажуванні, нетворкінгах, хакатонах, воркшопах тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування глобальної компетентності здобувачів освіти стало об'єктом аналізу й вивчення низки закордонних та українських науковців. Актуалізуються дослідження глобальної компетентності вчителя [1] та міжнародних підходів до її об'єднання [2]; аналіз глобальної компетентності в

працях українських учених [3]. Розроблена технологія розвитку глобальної компетентності засобами комп'ютерних ігор [6]; досліджено формування глобальної компетентності в контексті навчання англійської мови майбутніх філологів як новий виклик системі освіти в інформаційному суспільстві [4], формування глобальної компетентності учнів на уроках фізики [5]. Вивчено та виокремлено напрями формування глобальної компетентності студентів у закладі вищої освіти [11]. Закордонними вченими здійснено ґрунтовний аналіз глобальної компетентності та освіти для сталого розвитку [13, 14], зокрема і стратегії розвитку цілісної глобальної компетентності в інженерних закладах [15]. Досліджено особливості освіти для глобальної компетентності через підготовку молоді до взаємодії з інклюзивним і сталим світом [16, 18], розроблено стандарти глобальної компетентності [17].

Мета статті – здійснити теоретико-методологічний аналіз формування глобальної компетентності здобувачів освіти в умовах сучасних викликів.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури з теми дослідження засвідчив її розлоге вивчення, практичне засвоєння та застосування, широку інтерпретацію. Сучасні освітні парадигми актуалізують основну з них – компетентнісну. Дефінітивний аналіз поняття «компетентність» уможливило його розуміння як інтегрованої особистісної якості людини (її капіталу), котра виникає під час навчання, формується в процесі практичної діяльності та забезпечує реалізацію компетентного підходу до вирішення професійних завдань майбутньої фахової діяльності.

Міжнародне дослідження якості освіти PISA (Programme for International Student Assessment), яке майже 20 років тому започаткувала Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), – одне з найавторитетніших джерел інформації про середню освіту у світі. Україна долучилася до PISA в циклі 2018 р. та забезпечила участь українських 15-річних підлітків у таких галузях, як читання, математика та природничо-наукові дисципліни, оприлюднила результати навчальних досягнень респондентів. Цього ж року PISA оцінила і глобальні компетентності, необхідні для життя у взаємозалежному та різноманітному світі, через визначення ступеня оволодіння підлітками здатністю із застосування власних знань, умінь, навичок, ставлень у реальних життєвих ситуаціях.

Засновник міжнародного дослідження PISA А. Шляйхер, німецький математик, статистик і дослідник у галузі освіти, зазначав: «Якщо в

країні є значна кількість дорослих без сформованих умінь, складно підвищувати продуктивність і використовувати технології – і це не дає підвищувати рівень життя. Ідеться не тільки про заробітки й працю. Результати Аналізу умінь дорослих демонструють, що люди зі слабкими уміннями не тільки вразливіші на мінливому ринку праці, а й схильні почуватися виключеними і безсилими в політичних процесах» [12, с. 31]. Означене актуалізує роль глобальної компетентності як універсальної здатності до індивідуального кар’єрного розвитку в майбутньому та зростання людського капіталу країни загалом.

Відповідно до нормативних документів PISA термін «глобальна компетентність» ототожнено з багатовимірною компетентністю зі сформованими здатностями:

- 1) аналізу викликів місцевого, глобального й культурного рівнів;
- 2) розуміння та цінування позицій і світогляду інших людей;
- 3) долучення до відкритого й доцільного взаємодіяння між культурами;
- 4) проведення заходів, спрямованих на забезпечення колективного добробуту та сталого розвитку суспільства.

Нами було проаналізовано та систематизовано праці українських учених з питань визначення сутності поняття «глобальна компетентність» у таблиці 1.

Таблиця 1.

**Визначення терміна «глобальна компетентність»
у працях українських учених**

Автори-дослідники	Визначення поняття
1	2
Н. Авшенюк [1, с. 5]	знання, уміння, цінності й ставлення, необхідні для збереження сталого поступу світового суспільства, у якому кожний індивід має право на повне розкриття власного потенціалу; усвідомлення різноманітності поглядів на глобальні проблеми, те, що вчитель викладає, як він навчає, у якому контекстному середовищі здійснюється навчальний (освітній – авт.) процес.
Т. Аношкова [3, с. 352]	сукупність базових знань, вмінь, навичок та цінностей, необхідних для особи, щоб зрозуміти основні міжнародні проблеми, вивчати культурні норми та традиції інших соціумів, розвивати здатність навчатися та співпрацювати з людьми з різних мовних та культурних середовищ, і вміти знаходити рішення глобальним проблемам світу.

1	2
Я. Бондарук [4]	компетентність, яка змогла б об'єднати людей з різноманітними лінгвокультурними особливостями для колективної, творчої співпраці з етичними нормами професійної поведінки; зорієнтована на: формування всебічних знань та розуміння глобальних і міжкультурних проблем; формування знань і умінь необхідних для роботи у складних і суперечливих умовах інформаційного суспільства; спроможність жити та вчитись у людей різної професії; важливість шанобливої взаємодії з іншими.
Г. Войтків [5, с. 205]	сукупність знань, вмінь та цінностей, які потрібно формувати впродовж цілого життя задля безпечного й повноцінного життя в глобалізованому світі.
П. Лещенко [6, с. 133]	комплекс чотирьох груп умінь: 1) вивчати світ; 2) сприймати різні точки зору; 3) ефективно спілкуватися (вербально і невербально з різними аудиторіями); 4) діяти для зміни ситуації у світі.
С. Федоренко, К. Журба, І. Шкільна [11, с. 362]	система знань (наприклад, достатній рівень володіння мовою тієї чи іншої культури) і вмінь, а і комплекс особистісних характеристик, з-поміж яких чільне місце займають емпатія і толерантність, зокрема до людей інших культур, та навичок ефективної комунікації.

Джерело: розроблено авторами

Дефінітивний аналіз поняття «глобальна компетентність», здійснений українськими науковцями, уможлиблює його трактування як:

- знання, уміння, цінності й ставлення;
- компетентність, пов'язана з різноманітними лінгвокультурними особливостями;
- комплекс груп умінь;
- систему знань і вмінь, комплекс особистісних характеристик.

Спільним для вищеназваних тлумачень є усвідомлення різноманітності міжнародних проблем і поглядів на глобальні питання; знання й дотримання культурних норм і традицій інших соціумів; співпраці з людьми з різних мовних і культурних середовищ, забезпечення безпечного й повноцінного життя в глобалізованому світі; необхідності діяльності для зміни ситуації у світі.

Дослідження, проведені українськими науковцями, дають можливість деталізувати зміст, структуру глобальної компетентності, виявити й обґрунтувати шляхи її формування в здобувачів освіти. Так, Г. Войтківом здійснено аналіз формування глобальної компетентності через реалізацію наскрізних змістових ліній. Дослідником розроблено структуру вищеозначеної компетентності завдяки інтегруванню

змістових ліній «Екологічна безпека та сталий розвиток» (відповідальність, екологічна свідомість, готовність брати участь у збереженні довкілля, усвідомлення важливості сталого розвитку суспільства), «Громадянська відповідальність» (діяльний член громади і суспільства; вільна особистість, яка визнає загальнолюдські й національні цінності), «Здоров'я та безпека» (духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінний член суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя й формувати безпечне життєве середовище) і «Підприємливість та фінансова грамотність» (здатність діяти в технологічному швидкозмінному середовищі, розвиток лідерських ініціатив) [5, с. 206]. Г. Войтків стверджує, що глобальна компетентність формується в процесі реалізації наскрізних змістових ліній, представлених через реалізацію навчальних програм предметів, інтегрування їхнього змісту з ключовими компетентностями для формування провідних соціально й особистісно значущі ідей навчання та виховання [5, с. 207].

Аналіз американського досвіду, репрезентований П. Лещенком, щодо використання комп'ютерних ігор для розвитку глобальної компетентності учнів уможливорює висновки про означений процес як важливе завдання в аспекті формування в здобувачів освіти вмінь повноцінного й безпечного життя у ХХІ столітті. Окрім того, використання комп'ютерних ігор, на думку дослідника, є результативним напрямом розвитку глобальної компетентності здобувачів освіти завдяки активній експериментальній навчально-ігровій діяльності, дослідженню глобальних проблем, зацікавленню емоційною активністю, розвитку критичного мислення та вмінь колективного вирішення проблем, стимулюванню розвитку цифрових умінь [6, с. 137].

На думку науковців С. Федоренко, К. Журби та І. Шкільної, глобально компетентні студенти здатні досліджувати світ через:

- визначення проблеми, формулювання запитань та пояснення значень місцевих, регіональних і глобальних питань для їхнього вивчення;
- використання різних мов та національних і міжнародних джерел, пов'язане з виявленням та зважуванням відповідних аргументів для вирішення глобально важливих питань;
- аналіз, інтеграцію та синтезування доказів, що спрямоване на вибудування логічних відповідей на глобально значущі питання;
- аргументацію відповідей на основі переконливих доказів та враховування різних точок зору, обґрунтування висновків [11, с. 364].

Формування глобальної компетентності здобувачів освіти детерміноване рівнем наявної означеної компетентності в педагогів.

Науковець Н. Авшенюк, аналізуючи глобальну компетентність вчителя, ототожнює її з комплексом знань, умінь, цінностей і ставлень, необхідних для збереження сталого поступу світового суспільства, у якому кожний індивід має право на повне розкриття власного потенціалу [1, с. 5]. Як бачимо, означене тлумачення майже ідентичне тому, що стосується суті цієї ж компетентності в здобувачів освіти. Головна відмінність – у значущості педагога для забезпечення процесу формування глобальної компетентності здобувачів освіти завдяки їхньому вихованню свідомими громадянами для сприяння розвитку економічно сильного, стабільного й когерентного суспільства за умов всеосяжної глобалізації та інтернаціоналізації освіти [1, с. 5]. Аналіз міжнародних підходів до обґрунтування глобальної компетентності вчителя уможливив виокремлення Н. Авшенюк трьох компонентів:

1) знаннєвого (знання про глобалізаційні процеси і розвиток світового суспільства; з історії і філософії про універсальні концепції людської природи; про спільності й відмінності);

2) вміннєвого (критичне мислення й аналіз, мультиперспективне бачення, розпізнавання негативних стереотипів та упереджень, іншомовна комунікація, робота в команді й співпраця, емпатія, діалогічні уміння, асертивність, уміння справлятися зі складнощами, невизначеністю й протиріччями, уміння залагоджувати конфлікти, креативність, дослідницькі уміння, уміння приймати рішення, співпраця з медіа, науково-технічні вміння);

3) ціннісного (самооцінка, упевненість, самоповага й повага до інших, соціальна відповідальність, екологічна відповідальність, неупередженість, мрійливість, проактивна громадська позиція, солідарність). [2, с. 242–244].

Актуалізується поняття *глобальної освіти*, ототожене з міждисциплінарним явищем, котре об'єднує:

– *розвивальне навчання* (скерованість суті, принципів, методів і прийомів навчання на ефективний розвиток пізнавальних можливостей здобувачів освіти (сприймання, мислення, пам'яті, уяви, уваги тощо);

– *правове виховання* (виховний вплив на здобувачів освіти для формування правової культури й активної правомірної поведінки, надання потрібних юридичних знань і навчання поваги до законів та їхнє дотримання, вимоги до сформованості значного рівня правової культури, здатності зниження кількості правопорушень);

– *конфліктологію* (система знань про закономірності й механізми виникнення, протікання та розвитку конфліктів, їхню генезу, наслідки, принципи й технології управління ними);

– *полікультурну освіту* (протистояння дискримінації, расизму, шовінізму завдяки засвоєнню культурно-освітніх цінностей інших культур, знання особливостей своєї етнокультурної групи, узаємодіяння всіх культур на принципах узаємопорозуміння, толерантності, діалогу та плюралізму);

– *громадянську освіту* (підготовка до соціального життя в демократичних умовах; форми і способи діяльності громадянина в умовах політичного, правового, економічного, соціального й культурного полідемократичного життя держави; участь у соціально-політичному житті суспільства й практичне застосування знань; громадянські достоїнства як норми, принципи, приписи, цінності та дії, властиві громадяниніві демократичного суспільства);

– *екологічну освіту* (забезпечення підготовки фахівців з різних галузей екології, гармонізації взаємин суспільства і природи засобами формальної і неформальної освіти й виховання, екологічного просвітництва, післядипломної екологічної освіти).

Освіта для глобальної компетентності ґрунтується на ідеях застосування різних моделей глобальної освіти, таких як міжкультурна освіта, освіта глобального громадянства та освіта демократичного громадянства. Незважаючи на відмінності в їхній спрямованості й масштабах (культурні відмінності чи демократична культура, а не права людини чи екологічна стійкість), ці моделі мають спільну мету – сприяти розумінню здобувачами освіти світу, надавати їм можливість висловлювати свої погляди та брати участь у житті суспільства. З огляду на вищесказане доходимо висновку, що глобальна освіта пов'язана з усвідомленням громадянами реалій глобалізованого світу та розвитком суспільств за законами справедливості й рівноправ'я, дотриманням вимог концепції сталого розвитку, що є надзвичайно актуальним у контексті сучасних воєнних реалій нашої країни.

Унікальним для здійснення теоретико-методологічного аналізу формування глобальної компетентності здобувачів освіти в умовах сучасних викликів є вивчення світового досвіду. Так, закордонні науковці V. Mansilla та A. Jackson у виданні «Освіта для глобальної компетентності: підготовка нашої молоді до взаємодії зі світом» [16] деталізують процес формування глобальної компетентності завдяки її обґрунтуванню, розуміння світу через дисциплінарні й міждисциплінарні дослідження, визначення результатів навчання й виховання (глобально компетентні здобувачі освіти досліджують світ, визначають перспективи, комунікують та продукують ідеї, компетентно діють у різноманітних екстремальних ситуаціях), визначають можливості

закладів освіти в забезпеченні формування глобальної компетентності, указують на необхідність розроблення державної політики для розвитку глобальної компетентності здобувачів освіти.

Обґрунтування необхідності й доцільності формування глобальної компетентності автори пов'язують з певними соціальними проблемами, як-от:

- за деякими винятками освітяни й політичні діячі, котрі займаються освітою, самі не здатні створити освіту для дійсно глобальної ери; які б добрі наміри не мали, і навіть якби вони це зробили, їхня власна освіта рідко готувала їх до серйозного й ефективного навчання цьому;

- незважаючи на розрізнені заклики до навичок і знань 21-го століття, немає глибокого бажання такої інноваційної освіти з боку більшості сімей або громадян. Усі були в школі, думаємо, що знаємо, якою вона має бути, і шкільні підходи, які помітно відрізняються від «знаних», рідко знаходять схвальний відгук у громади. Щонайбільше інновації допускаються до тих пір, поки вони корелюють з адекватною ефективністю традиційних заходів;

- навіть якщо існує як бажання, так і політика щодо освіти 21-го століття, наші оцінки майже всі орієнтовані на знання класичних предметів і практично ніколи не пропонують засобів для оцінки гнучкого, кооперативного мислення, яке є ознакою міждисциплінарного мислення;

- можливо, найбільш згубним у Сполучених Штатах, але, на жаль, не тільки там, є глибока недовіра до освіти, яка намагається подолати кордони та серйозно сприймати звичаї, цінності й пріоритети націй і регіонів, які дуже відрізняються від власних – і така провінційність і винятковість посилюється під час кризи. Космополітизм, інтернаціоналізм і глобалізм часто вважаються небезпечними поняттями або навіть «бойовими словами» [16].

Розробляючи методику навчання глобальної компетентності, варто поставити запитання:

1. Які теми є найважливішими для викладання?
2. Що саме візьмуть здобувачі освіти з підрозділу, проекту, курсу?
3. Що будуть робити здобувачі освіти, щоб навчитися?
4. Як ми дізнаємося, що вони прогресують?

Якісне навчання з метою формування глобальної компетентності вимагає від педагогів виконання низки завдань:

- Визначити цікаві теми місцевого та глобального значення.
- Зосередитися на глобальних результатах компетентності.

- Упроваджувати проєктні технології.
- Використовувати постійні глобальні оцінки, орієнтовані на компетентність.

Засновники й організатори проведення щорічних міжнародних досліджень PISA A. Schleicher та G. Ramos, аргументуючи теоретичну частину методики перевірки сформованості глобальної компетентності, наводять приклад можливої практики її впровадження. Наприклад, учні двох різних культур, які працюють разом над шкільним проєктом, демонструють глобальну компетентність, оскільки вони:

- краще пізнають один одного (вивчають свої культурні відмінності);
- реалізують спробу зрозуміти, як кожен з них сприймає свою роль у проєкті та точку зору іншого (розуміти перспективи);
- обговорюють непорозуміння та чітко висловлюють очікування й почуття (взаємодіяти відкрито, належним чином та ефективно);
- аналізують те, чого вони дізналися один від одного, щоб покращити соціальні стосунки у своєму класі та школі (діяти заради колективного благополуччя) [18].

Цей вимір відноситься до практики глобально компетентних людей щодо ефективного поєднання знань про світ і критичного міркування, коли вони формують власну думку щодо глобальної проблеми. Люди, які досягли зрілого рівня розвитку в цьому вимірі, використовують навички мислення вищого рівня, такі як вибір і обдумування відповідних доказів, щоб масштабно міркувати про світові події. Глобально компетентні здобувачі освіти можуть використовувати та поєднувати дисциплінарні знання й способи мислення, набуті в закладах освіти, щоб запитувати, аналізувати дані й аргументи, пояснювати явища та виробляти власну позицію щодо локальної, глобальної чи культурної проблеми.

Розвиток у цьому вимірі також вимагає медіаграмотності, яка визначається як здатність отримувати доступ, аналізувати й критично оцінювати медіаповідомлення, а також створювати новий медіаконтент. Глобально компетентні люди є ефективними користувачами і творцями як традиційних, так і цифрових медіа.

Означені особистості бажають та здатні розглядати глобальні проблеми й погляди та поведінку інших людей з різних точок зору. Отримуючи знання про історію, цінності, стилі спілкування, переконання та практики інших культур, вони отримують засоби для усвідомлення того, що їхні перспективи й поведінка сформовані різними впливами, що не завжди повністю усвідомлюють ці впливи та

що інші мають погляди на світ, які кардинально відрізняються від їхніх. Узаємодія з різними точками зору та поглядами на світ вимагає від людей вивчення походження та наслідків інших і власних припущень. Це зі свого боку передбачає глибоку повагу та інтерес до того, ким є супротивник, до його концепції реальності й емоцій. Особи із цією компетентністю також враховують та цінують зв'язки (наприклад, основні права людини й потреби, спільний досвід), які дозволяють їм подолати розбіжності та виробити спільну позицію. Вони зберігають свою культурну ідентичність, але водночас усвідомлюють культурні цінності й вірування людей, які їх оточують. Визнання позиції чи віри іншого не обов'язково означає їхнє повне прийняття. Однак, здатність бачити крізь «інший культурний фільтр» дає можливість поглибити можливість поставити під сумнів власні погляди, а отже, приймати більш зрілі рішення під час ведення справ.

Узаємодіючи з людьми з різних культур, громадяни зі сформованою глобальною компетентністю демонструють розуміння культурних норм, інтерактивних стилів і ступеня формальності міжкультурних контекстів та можуть гнучко адаптувати свою поведінку й спілкування відповідно до власних потреб. Цей вимір стосується вдячності за шанобливий діалог, бажання зрозуміти іншого та зусилля залучити маргіналізовані групи. Це підкреслює здатність людини до взаємодії з іншими, незважаючи на відмінності, відкрито, прийнятно та ефективно. Відкрита взаємодія означає стосунки, у яких усі учасники демонструють чутливість до інших, цікавість і готовність узаємодіяти з іншими та враховувати їхню точку зору. Відповідне стосується взаємодії, яка забезпечує вияв поваги та сприйняття очікуваних культурних норм обох сторін. У ефективній комунікації всі учасники можуть зрозуміти себе та іншого.

Реалізація ролі молодих людей як активних і відповідальних членів суспільства стосується їхньої готовності реагувати на певну локальну, глобальну чи міжкультурну проблему або ситуацію. Молоді люди мають багато сфер впливу, починаючи від особистого й локального до цифрового та глобального. Компетентні особи створюють можливості вчиняти рефлексивні дії та забезпечувати умови, за яких їхній голос буде почутий. Ужиття заходів може означати захист однокласника, чия людська гідність знаходиться під загрозою, ініціювання глобальної інформаційної кампанії в закладі освіти або поширення особистої точки зору про кризу біженців через соціальні мережі. Глобально компетентні люди залучаються до покращення умов життя у своїх громадах, а також до побудови більш справедливого, мирного, інклюзивного й екологічно стійкого світу.

Чотири виміри глобальної компетентності підтримуються чотирма нероздільними факторами: знаннями, навичками, ставленням і цінностями. Наприклад, вивчення глобальної проблеми вимагає знання конкретної проблеми, навичок трансформувати цю обізнаність у глибше розуміння, а також ставлення й цінності для рефлексії на проблему з багатьох культурних точок зору за врахування інтересів усіх залучених сторін.

Ефективна освіта для глобальної компетентності дає здобувачам освіти можливість мобілізувати та використовувати свої знання, ставлення, навички та цінності разом, обмінюватися ідеями щодо глобальної проблеми в закладі освіти та за його межами або спілкуватися з людьми з різних культур (наприклад, брати участь у дебатах, запитувати точки зору, звертатися за поясненням або визначати напрями для глибшого дослідження та подальші дії).

Висновки. Загальний опис змісту знань, ставлень, навичок і цінностей, які потрібні людям, щоб бути глобально компетентними, створює можливості для визначення стратегій навчання, викладання та оцінювання глобальної компетентності. Однак, виокремлення відповідних навичок і націлювання на них ставлення також має бути адаптовано до контексту, у якому працює конкретний заклад освіти. Шкільна спільнота, яка бажає розвивати глобальну компетентність, повинна зосередитися на чітких і керованих цілях навчання. Це означає залучення всіх учителів до роздумів над темами навчання, які є глобально значущими, типами навичок, які сприяють глибшому розумінню світу та шанобливій взаємодії в мультикультурному контексті, а також ставленням і цінностями, які стимулюють автономне навчання та надихають на відповідальні дії.

Література:

1. Авшенюк Н. Глобальна компетентність вчителя. Що це й навіщо потрібно. *Школа*. 2018. № 3. С. 42–53.
2. Авшенюк Н. М. Міжнародні підходи до обґрунтування глобальної компетентності вчителя. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2012. № 3. С. 123–132.
3. Аношкова Т. А. Дослідження глобальної компетентності у працях українських вчених. *Modern directions of scientific research development: The 7th International scientific and practical conference (December, 22-24, 2021)* BoScience Publisher, Chicago, USA. 2021. P. 349–354.
4. Бондарук Я. Б. Формування глобальної компетентності у контексті навчання англійської мови майбутніх філологів як новий виклик системі освіти в інформаційному суспільстві. 2016. URL: http://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6115/1/Bondaruk_statya.pdf
5. Войтків Г.В. Формування глобальної компетентності учнів на уроках фізики: *Тези доп. I Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф.* (Дніпро, 28-29 травня 2020). Дніпро, 2020. Т.1. С. 204–207.

6. Лещенко П. Розвиток глобальної компетентності засобами комп'ютерних ігор. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. № 1 (87). С. 130–143.

7. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.

8. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис...д-ра пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 574 с.

9. Толочко С. В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. 376 с.

10. Толочко С. В. Аналіз досвіду країн Європейського Союзу у вирішенні сучасних проблем в освіті й науці. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. № 6 (26). С. 9–15.

11. Федоренко С., Журба К., Шкільна І. Напрями формування глобальної компетентності студентів у закладі вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 70 Т. 2. С. 360–366.

12. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / Переклала з англ. Г. Лелів. Львів: Літопис, 2018. 296 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/yakist-osviti/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf>

13. Costa J., Alscher P, Thums K. Global competences and education for sustainable development. A bibliometric analysis to situate the OECD global competences in the scientific discourse. *SpringerLink*. 2024. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11618-024-01220-z>

14. Global Competency Framework for Universal Health Coverage. Geneva: World Health Organization; 2022. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. URL: <https://www.who.int/publications-detail-redirect/9789240034686>

15. Kjellgren B., Richter T. Education for a Sustainable Future: Strategies for Holistic Global Competence Development at Engineering Institutions. *Sustainability*. 2021. Vol. 13, № 20. P. 2–20. DOI: <https://doi.org/10.3390/su132011184>

16. Mansilla V. B., Jackson A. Educating for global competence: preparing our youth to engage the world. New York, 2011. 136 p.

17. Mullins A., Wood A. Global competence and learning standards: Designing engaging units that incorporate both. *Advances in Global Education and Research / W. B. James, C. Cobanoglu (eds.)*. Vol. 3. Sarasota: Anahei Publishing, 2019. P. 37–43.

18. Ramos G., Schleicher A. Preparing our youth for an inclusive and sustainable world The OECD PISA global competence framework. Paris: OECD, 2018. 33 p.

References:

1. Avsheniuk, N. (2018). Hlobalna kompetentnist vchytelia. Shcho tse y navishcho potribno [Global competence of the teacher. What is it and why is it needed?]. *Shkola*, 3, 42–53. [in Ukrainian].

2. Avsheniuk, N. M. (2012). Mizhnarodni pidkhody do obgruntuvannia hlobalnoi kompetentnosti vchytelia [International approaches to substantiation of teacher global competency]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*, 3, 123–132. [in Ukrainian].

3. Anoshkova, T. A. (2021). Doslidzhennia hlobalnoi kompetentnosti u pratsiakh ukrainskykh vchenykh [The study of global competence in the works of Ukrainian scientists]. *Modern directions of scientific research development: The 7th International scientific and practical conference (December, 22-24, 2021)* BoScience Publisher, Chicago, USA, 349–354. [in Ukrainian].

4. Bondaruk, Ya. B. (2016). Formuvannia hlobalnoi kompetentnosti u konteksti navchannia anhliiskoi movy maibutnikh filolohiv yak novyi vyklyk systemi osvity v informatsiinomu suspilstvi [Development of global competence in the context of english learning of future teachers of foreign languages as a new challenge to educational system in the information society] URL: http://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/6115/1/Bondaruk_statya.pdf [in Ukrainian].

5. Voitkiv, H.V. (2020). Formuvannia hlobalnoi kompetentnosti uchniv na urokakh fizyky [Formation of global competence of students in physics lessons]: Tezy dop. I Mizhnarodnoi nauk.-prakt. internet-konf. (Dnipro, 28-29 travnia 2020). Dnipro, 1, 204–207. [in Ukrainian].

6. Leshchenko, P. (2018). Rozvytok hlobalnoi kompetentnosti zasobamy komp'uternykh ihor [Development of global competence by means of computer games]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, 1 (87), 130–143. [in Ukrainian].

7. Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2018 [National report on the results of the international study of the quality of education PISA-2018] (2019). / kol. avt. : M. Mazorchuk (osn. avtor), T. Vakulenko, V. Tereshchenko, H. Bychko, K. Shumova, S. Rakov, V. Horokh ta in. ; Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. Kyiv : UTsOIAO. [in Ukrainian].

8. Tolochko, S. V. (2019). Teoretychni y metodychni zasady formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Theoretical and methodical bases of formation of teachers' scientific and methodical competence in the system of postgraduate pedagogical education] Candidate's thesis. Kyiv: Natsionalnyi pedahohichniy universytet im. M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

9. Tolochko, S. V. (2019). Kontseptsiiia ta metodyka formuvannia naukovo-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [The concept and methods of formation of scientific and methodological competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education]. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].

10. Tolochko, S. V. (2018). Analiz dosvidu krain Yevropeiskoho Soiuzu u vyrishenni suchasnykh problem v osviti y nautsi [Analysis of european experience in solving modern problems in education and science]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 6 (26), 9 – 15. [in Ukrainian].

11. Fedorenko, S., Zhurba, K., & Shkilna, I. (2023). Napriamy formuvannia hlobalnoi kompetentnosti studentiv u zakladi vyshchoi osvity [Directions of forming global competence of students in an institution of higher education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 70 (2), 360–366. [in Ukrainian].

12. Shleikher A. Naikrashchyi klas u sviti: yak stvoryty osvितniu systemu 21-ho stolittia [World Class – How to Build a 21st-Century School System, Strong Performers and Successful Reformers in Education] (2018)./ Pereklala z anhli. H. Leliv. Lviv: Litopys. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/yakist-osviti/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf> [in Ukrainian].

13. Costa, J., Alscher, P., & Thums, K. Global competences and education for sustainable development. A bibliometric analysis to situate the OECD global competences in the scientific discourse. SpringerLink (2024). URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11618-024-01220-z> [in English].

14. Global Competency Framework for Universal Health Coverage. Geneva: World Health Organization (2022). Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. URL: <https://www.who.int/publications-detail-redirect/9789240034686> [in English].

15. Kjellgren, B., & Richter, T. (2021). Education for a Sustainable Future: Strategies for Holistic Global Competence Development at Engineering Institutions. *Sustainability*, 13 (20), 2–20. DOI: <https://doi.org/10.3390/su132011184> [in English].

16. Mansilla, V. B., & Jackson, A. (2011). *Educating for global competence: preparing our youth to engage the world*. New York. [in English].

17. Mullins, A., & Wood, A. (2019). Global competence and learning standards: Designing engaging units that incorporate both. *Advances in Global Education and Research* / W. B. James, C. Cobanoglu (eds.), 3, Sarasota: Anahei Publishing, 37–43. [in English].

18. Ramos, G., & Schleicher, A. (2018). *Preparing our youth for an inclusive and sustainable world The OECD PISA global competence framework*. Paris: OECD. [in English].